

РОЗВИТОК МИСЛЕННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ЗПР ЗА ДОПОМОГОЮ КОНСТРУКТОРА LEGO

Дорожко І.І., Туріщева Л.В., Малихіна О.Є.

Україна, м. Харків, Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С.Сковороди

У науковій літературі затримку психічного розвитку визначають як найбільш поширене відхилення у психофізичному розвитку. При ЗПР недостатність мислення проявляється, в першу чергу, у слабкості аналітико-синтетичної діяльності, в низькій здатності до відволікання та узагальнення, у важкості розуміння смислової сторони будь-якого явища. Темп мислення уповільнений, туго піддається, страждає переключенням з одного виду розумової діяльності на інший. Недорозвиток мислення знаходиться у прямому зв'язку із загальним порушенням мовлення, тому словесні визначення, які не пов'язані з конкретною ситуацією, встановлюються дітьми з великою працею.

Великий інтерес викликає аналіз розвитку різних видів мислення у дітей із ЗПР [1; 5].

Одним з найважливіших напрямків у вирішенні проблеми корекції мислення молодших школярів із затримкою психічного розвитку виступає створення у початкових класах умов, які забезпечують повноцінний розвиток молодших школярів, пов'язаний з формуванням стійких пізнавальних процесів, вмій та навичок розумової діяльності, якостей розуму, творчої ініціативи.

Рівень розвитку наочно-дієвого мислення у цих дітей у більшості такий же саме, як і у нормі, виняток складають діти з вираженою затримкою психічного розвитку. Більшість дітей правильно та добре виконує усі завдання, але комусь з них потрібна допомога, що стимулює, а іншим потрібно просто повторити завдання та дати установку зосередитися. Загалом же розвиток цього рівня мислення йде на рівні з однолітками, що нормально розвиваються.

Аналіз рівня розвитку наочно-образного мислення, як найбільш високого його ступеня, вказує на неоднорідні результати. Але при появі моментів, що відволікають, або сторонніх предметів рівень виконання завдань різко знижується.

Словесно-логічне мислення - найвищий рівень розумового процесу. Утруднення, які відчували діти, були пов'язані у першу чергу з тим, що до початку навчання у школі вони ще не володіють повною мірою тими інтелектуальними операціями, які є необхідним компонентом розумової діяльності. Мова йде про аналіз, синтез, порівняння, узагальнення та абстрагування. Найчастішими помилками дітей із затримкою психічного розвитку є підміна порівняння одного об'єкта з усіма іншими попарним порівнянням або узагальненням за неістотними ознаками.

Таким чином, у більшості дітей із ЗПР рівень розвитку наочно-дієвого мислення в нормі. Вони правильно виконують завдання, але деяким потрібне стимулююче завдання. Наочно-образне мислення: більшості потрібне багатократне повторення завдання і надання деяких видів допомоги, але є такі, які і з допомогою із завданням не справляються. Словесно-логічне мислення у більшості не розвинене.

Питання корекції затримки психічного розвитку дітей розглядалися багатьма вченими (І. Агафонова, М. Безруких, С. Громбах, І. Дубровіна, С. Єфімова, Б. Круглов, О. Рацул, Т. Сак, В. Синьов, В. Степанов, А. Фурман, С. Шевченко та ін.). Усі науковці наголошували на розвитку в дітей із затримкою психічного розвитку пізнавальної діяльності – свідомої діяльності, спрямованої на пізнання навколишньої дійсності за допомогою таких психічних процесів, як сприйняття, мислення, пам'ять, увага, мовлення.

Метою констатувального етапу було виявлення рівня розвитку мислення учнів із ЗПР. Досліджуваними були молодші школярі першого класу Комунального закладу «Харківська спеціальна школа № 7» Харківської

обласної ради. Всього 10 учнів із загальним діагнозом затримка психічного розвитку. Констатувальний експеримент проходив у жовтні 2019 року.

Підібрані методики відповідали поставленому завданню констатуючого експерименту, віковим особливостям випробовуваних.

Діагностичний комплекс складався з 4 методик: «Поштова скринька», «Розрізні картинки», «Виключення предметів», «Класифікація предметів».

У ході виконання завдань констатуючого експерименту нами було встановлено, що у молодших школярів із затримкою психічного розвитку проявляються проблеми розумової діяльності в усіх компонентах структури мислення, а саме: в низькій мотивації, яка проявляється у вкрай низькій пізнавальній активності; у відсутності умінь планувати дії і необхідності ставити цілі; в порушенні динамічних сторін розумових процесів; в недостатній розвиненості розумових операцій: синтезу, аналізу класифікації, абстрагування, узагальнення, порівняння.

Результати констатувального експерименту вказують на необхідність корекції мислення учнів із ЗПР. Метою формувального експерименту стало дослідження впливу LEGO-технологій на корекцію мислення у молодших школярів із затримкою психічного розвитку.

У формувальному експерименті нами використовувалася корекційна програма «Азбука творчості», яка включала 17 тем [3;4]. Корекційна робота проводилася у трьох взаємопов'язаних напрямках: розвиток розумових операцій аналізу та синтезу, розвиток порівняння та класифікації у процесі виконання завдань с LEGO конструктором. В процесі роботи діти використовували різні типи конструювання, виконували такі завдання: складання виробу відповідного розміру, кольору, тощо. Ознайомлення з різними темами поглиблювало уявлення дітей про довкілля. Стимулювання дітей до коментування своїх дій у процесі створення нової моделі, а потім стимулювання до розповіді про неї сприяло розвитку не тільки мислення, але і мовленню.

Слід зазначити, що в процесі виконання контрольного завдання випробовувані експериментальної групи демонстрували вміння здійснювати аналіз та синтез більш глибоко, це значно покращило порівняння, тому що порівняння ґрунтується на аналізі.

Результати експериментальних матеріалів, їх аналіз та узагальнення дозволили сформулювати певні рекомендації. Дані методичні рекомендації по створенню сприятливих умов, спрямованих на формування і розвиток мислення у молодших школярів із ЗПР розраховані на вчителів та майбутніх вчителів - студентів педагогічних спеціальностей.

Основні положення проведення ефективної роботи логопедів, дефектологів, психологів з молодшими школярами з ЗПР по організації корекційних занять можуть бути представлені таким чином. На кожному корекційному занятті необхідне створення сприятливих і комфортних умов для кожної дитини з урахуванням її психічних і фізіологічних індивідуальних особливостей. Заняття проводити як в індивідуальній, так і у груповій формі в залежності від завдань і цілей заняття. При цьому необхідно, щоб на заняттях педагог спілкувався з усією групою і з кожною дитиною окремо.

Кожне заняття починати з вправ, які дозволять налаштувати учнів на роботу (фізкультхвилинки, пальчикові зарядки, вправи для зняття напруги і т.д.).

Тривалість занять 45 хвилин. При цьому виконання завдань з конструктором має займати не менше 30 хвилин заняття. Завдання з конструктором повинні бути спрямовані на розвиток розумових процесів (аналіз, синтез, порівняння та узагальнення). При виконанні завдань з конструктором педагогу необхідно здійснювати корекційну роботу за допомогою питань, бесіди, спільного виконання завдань.

Використання ЛЕГО-технологій істотно змінює способи орієнтування дитини у навколишньому світі, привчає її виділяти істотні зв'язки та відношення між об'єктами, що приводить до росту його інтелектуальних

можливостей [6]. Школярі починають орієнтуватися не тільки на мету, а й на засоби її досягнення. А це змінює їх ставлення до задачі, веде до оцінки власних дій. Отримані результати дозволяють стверджувати, що заняття з LEGO-технологіями здійснюють значний вплив на розвиток мислення молодших школярів із затримкою психічного розвитку, а також: збагачується словниковий запас дітей, вдосконалюються їхні граматичні вміння та зростає зв'язність мовлення.

У молодшого школяра формується більш узагальнене сприйняття навколишньої дійсності, він починає осмислювати власні дії, прогнозувати хід простих явищ, розуміти прості тимчасові та причинні залежності.

Література:

1. Войтко В.В. Затримка психічного розвитку в контексті наукових досліджень. *Журнал науковий огляд*. 2016. № 9. С. 1-14
2. Грицкова Ю. В. Розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами LEGO-конструювання *Інноваційна педагогіка : наук. журн. Причорномор. н.-д. ін-т екон. та інновацій*. Одеса : ПНДІЕІ, 2019. Вип. 12. т. 2. С. 106–109.
3. Дорожко І.І., Малихіна О.С., Туріщева Л.В. Заняття з використанням конструктора. 1-4 класи : посібник. Харків : ВГ "Основа", 2020. 144 с.
4. Дорожко І.І., Туріщева Л.В. Методичні рекомендації для психологів і вчителів початкової школи «Азбука творчості» Х., 2017. 134 с. (Рекомендовано та надано гриф МОН України, державною науковою установою «Інститут модернізації змісту освіти». Лист №21.1./12-Г-475 від 31.07.2017).
5. Лесько О., Вісковатова Т., Решетило С., Трач В. Формування і розвиток розумових здібностей у дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку. // *Актуальні проблеми фізичної реабілітації* Т.ІІ. 2008. С.220-224.
6. Пеккер Т. В., Голота Н. М., Терещенко О. П., Резніченко І. Ю. Програма розвитку конструктивних здібностей дітей дошкільного віку «ЛЕГО-конструювання». Київ, 2010. 20 с.